

LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTERIJA

Valstybės biudžetinė įstaiga, A. Volano g. 2/7, 01516 Vilnius, tel. (8 5) 219 1225 / 219 1152, faks. (8 5) 261 2077,
el. p. smmin@smm.lt, http://www.smm.lt. Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 188603091.
Atsisk. sąsk. LT30 7300 0100 0245 7205 „Swedbank“, AB, kodas 73000

Lietuvos Respublikos Vyriausybei

2011-12-01 Nr. *58-576D*
Į 2011-10-11 Nr. 62-4322

DĖL MINISTRO PIRMININKO SUDARYTOS DARBO GRUPĖS SIŪLYMŲ

Vykdydami Ministro Pirmininko pavedimą, įformintą Ministro Pirmininko kanclerio 2011 m. spalio 11 d. Nr. 62-4322 pavedimu, Ministro Pirmininko 2011 m. spalio 18 d. potvarkiu Nr. 260 sudaryta darbo grupė išnagrinėjo esamą lituanistikos mokslinių tyrimų ir socialinės, kultūrinės plėtros finansavimo padėtį ir teikia siūlymus dėl finansavimo tobulinimo bei lituanistikos institutų vykdomų nematerialiojo ir dokumentinio lituanistikos paveldo kaupimo, sisteminimo, saugojimo ir sklaidos darbų finansavimo galimybių (pridedama).

PRIDEDAMA. Ministro Pirmininko 2011 m. spalio 18 d. potvarkiu Nr. 260 sudarytos darbo grupės teikiami siūlymai dėl lituanistikos tyrimų ir socialinės, kultūrinės plėtros finansavimo tobulinimo siūlymų parengimo, 4 lapai.

Viceministrė

Nerija Putinaitė

G.Jekentienė, (8-5) 2190108, el. p.: ginvile.jekentiene@smm.lt

**MINISTRO PIRMININKO 2011 M. SPALIO 18 D. POTVARKIU NR. 260 SUDARYTOS
DARBO GRUPĖS TEIKIAMAI SIŪLYMAI
DĖL LITUANISTIKOS TYRIMŲ IR SOCIALINĖS, KULTŪRINĖS PLĖTROS
FINANSAVIMO TOBULINIMO**

I. SIŪLOMI BŪTINI SPRENDIMAI

Vyriausybei:

1. Kitame ES SF periode numatyti lėšų lituanistinei mokslinių tyrimų infrastruktūrai modernizuoti.
2. Ieškoti būdų iš bazinio finansavimo arba esamų ES SF priemonių rasti lėšų mokslinei infrastruktūrai, jau sukurtiems ne tik lituanistikos, bet ir kitų mokslų srityse, skaitmeniniams ištekliams palaikyti.
3. Pagal valstybės finansines galimybes didinti mokslo ir studijų institucijų bazinį finansavimą.
4. Stiprinti lituanistikos doktorantūrą, skiriant daugiau vietų, taip pat ir tikslinių.

Lietuvos mokslo tarybai:

5. Nacionalinėse mokslo programose didinti galimą numatyti lėšų kiekį, skirtą papildomoms išlaidoms, bent iki 30 proc.
6. Konkursiniame finansavime numatyti lėšų galimoms rizikos, kurių neįmanoma prognozuoti projekto vykdymo pradžioje.
7. Numatyti tikslinę programą institucinių ilgalaikių mokslinių tyrimų programų sąlygoms sudaryti (darbų rengimui leidybai, leidybai, užsienio stažuotėms, konferencijoms, mokslo populiarinimo veiksloms ir kt.), į šią programą įtraukiant ir programų rezultatų sklaidos (pvz., specialių mokslo populiarinimo leidinių ir renginių) finansavimą.
8. Rengti viešas diskusijas, kurių metu būtų pristatomos vertinimo procedūros ir išskylančios problemos, randamas bendras sutarimas dėl objektyvių ir visiems suprantamų vertinimo kriterijų, siekiant sukurti pasitikėjimą mokslo darbus ir projektus vertinančiais ekspertais ir objektyviai pagerinti ekspertavimo praktiką.
9. Vidiniuose dokumentuose numatyti procedūras, kad ekspertai ne atmestų gerai parengtą nacionalinės svarbos projektą dėl didelės sąmatos ar kitų finansinių aplinkybių, o pasiūlytų projekto rengėjams alternatyvų.
10. Nuolat kūrybine, kvalifikacine prasme stiprinti ekspertų korpusą, numatyti priemones ekspertavimo kultūrai gerinti ir Lietuvos mokslo tarybos darbuotojų, dirbančių su paraiškėmis ir projektais, kvalifikacijai tobulinti.
11. Programose numatyti sąlygas ir skatinimo priemones mokslinių tyrimų rezultatams populiarinti.
12. Tobulinti ir plėsti Lietuvos mokslo tarybos valdomą visuotinių dotacijų („grantų“) sistemą, suteikiant grantus gambiausiems jauniems mokslininkams, kurie padėtų ne tik trumpalaikiai karjeros pradžia (dvejų metų mokslininkų stažuotojų programa), bet sukurtų galimybes ilgesnį laiką (pvz., penkerius metus) vykdyti tyrimus lituanistinėse mokslo institucijose.
13. Tobulinti Lietuvos mokslo tarybos darbuotojų gebėjimus bei kvalifikacijas teikti konsultacijas bei informaciją teisiniais ir finansiniais mokslinių tyrimų projekto finansavimo klausimais.

Mokslo ir studijų institucijoms:

14. Mokslo ir studijų institucijų mokslininkai lituanistai turi aktyviau registruotis į ekspertų duomenų bazę.
15. Universitetai turi taip paskirstyti doktorantūrai skirtas vietas, kad lituanistika nebūtų nustumta kitų filologijų.
16. Domėtis ir aktyviai įsitraukti į diskusijas dėl ekspertavimo kokybės gerinimo.
17. Aktyviai teikti pasiūlymus dėl nacionalinių mokslo programų bei ilgalaikių programų įgyvendinimo.
18. Populiarinti lituanistikos mokslą, siekiant į magistrantūros ir doktorantūros studijas pritraukti kuo geresnius studentus.

II. BŪTINŲ SPRENDIMŲ IŠSKLAIDA

Būtinai sprendimai apima šiuos laukus: mokslinių tyrimų finansavimą, mokslinių tyrimų rezultatų vertinimą, ekspertavimo skaidrumą, ekspertų parinkimą; mokslinių tyrimų sklaidą ir populiarinimą; lituanistikos tyrėjų ir mokslininkų rengimą, kvalifikacijos tobulinimą.

1. Lituanistikos mokslinių tyrimų finansavimas

Lituanistikos mokslinių tyrimų finansavimą sudaro:

- Konkursinis mokslinių tyrimų finansavimas, su lituanistiniais tyrimais susijusios nacionalinės programos.
- Bazinis tyrimų finansavimas, ilgalaikės institucinės programos.
- Finansavimas gautas dalyvaujant užsienio inicijuotuose projektuose ir programose.

1.1. Problemos:

Nėra nustatytų lituanistikos mokslinių tyrimų finansavimo prioritetų, nėra nustatyto santykio tarp finansavimo prioritetams ir idėjoms.

Konkursinio finansavimo projektų vadovai dirba daug administracinio darbo, neužsiima pačia mokslo veikla, nes pagal pirmųjų kvietimų finansavimą nepakako lėšų administratoriams samdyti. Nėra pakankamai kompetentingų administratorių. Poreikis administracinėms išlaidoms nuolat didėja, tačiau trūksta bazinio finansavimo lėšų, kurios leistų užtikrinti profesionalią projektų vadybą ir administravimą.

Konkursinio finansavimo pernelyg trumpas projektų įgyvendinimo laikas, kad jie būtų įgyvendinti nuo idėjos atsiradimo.

Konkursiniam finansavimui trūksta paslankumo, numatant finansuoti iš anksto nenumatytas rizikas ir aplinkybes, dėl kurių nukenčia projekto realizavimo eiga, negalima skirti numatytų lėšų įgyvendintojams (pavyzdžiui, kai pasikeičia mokesčiai).

Bazinis finansavimas turi sudaryti geresnes sąlygas ilgalaikiams moksliniams tyrimams ir tyrėjų mokyklų branduoliams kurtis ar juos palaikyti, tai turėtų būti sprendžiama per ilgalaikes institucines programas, atskirai skiriant lėšų jų įgyvendinimo sąlygoms sudaryti ir pagal valstybės finansines galimybes didinant bazinį finansavimą.

Trūksta lėšų lituanistinei mokslinei infrastruktūrai palaikyti, modernizuoti ir vystyti, tuo tarpu gamtamokslinių tyrimų infrastruktūrai pasitelkiamos ES SF lėšos.

Lietuvos mokslo tarybos administracijos darbuotojai neturi pakankamų kompetencijų teikti mokslo ir studijų institucijoms teisinio, finansinio pobūdžio konsultacijas, kurios suteiktų būtiną informaciją rengiant lituanistikos mokslinių tyrimų projektus.

1.2. Šiuo metu vykstantys pokyčiai:

Šiuo metu dirba Lietuvos mokslo taryboje darbo grupė (patvirtinta Lietuvos mokslo tarybos valdybos 2011-05-09 nutarimu Nr. 7V-168 „Dėl Lituanistikos tyrimų plėtros strategijos darbo grupės patvirtinimo“), kuri turi pateikti Lituanistikos mokslinių tyrimų finansavimo prioritetų gaires.

Pasikeitė nacionalinių mokslo programų valdymas, nebėra ribojama projektams skirtina lėšų suma, numatytos lėšos leidybai, projektų įgyvendinimo laikotarpis pailgintas iki 3 m.

Mokslinių tyrimų institutai yra parengę ilgalaikes institucines programas, kurias šiuo metu vertina Lietuvos mokslo taryba. Numatoma, kad iki metų pabaigos jos bus patvirtintos.

ES SF lėšomis inicijuotas projektas lituanistinių rankraščių ir senųjų saugyklų bazei įrengti.

1.3. Būtinai tolimesni sprendimai:

- Nacionalinėse mokslo programose didinti galimą numatyti lėšų kiekį, skirtą papildomoms išlaidoms, bent iki 30 proc.
- Konkursiniame finansavime numatyti lėšų galimoms rizikoms, kurių neįmanoma prognozuoti projekto vykdymo pradžioje.
- Tobulinti Lietuvos mokslo tarybos darbuotojų gebėjimus bei kvalifikacijas teikti konsultacijas bei informaciją teisiniais ir finansiniais mokslinių tyrimų projektinio finansavimo klausimais.

- Lietuvos mokslo tarybos lėšomis numatyti tikslinę programą institucinių ilgalaikių mokslinių tyrimų programų nuoseklaus ir visapusiško įgyvendinimo sąlygoms sudaryti (darbų rengimui leidybai, leidybai, užsienio stažuotėms, konferencijoms, mokslo populiarinimo veikloms ir kt.).
- Kitame ES SF periode numatyti lėšų lituanistinei mokslinių tyrimų infrastruktūrai modernizuoti.
- Ieškoti būdų iš bazinio finansavimo arba esamų ES SF priemonių rasti lėšų mokslinei infrastruktūrai, jau sukurtiems ne tik lituanistikos, bet ir kitų mokslų srityse, skaitmeniniams ištekliams palaikyti.
- Pagal valstybės finansines galimybes didinti mokslo ir studijų institucijų bazinį finansavimą.

2. Lituanistikos mokslinių tyrimų rezultatų vertinimas, ekspertavimo skaidrumas, ekspertų parinkimas

2.1. Problemos:

Vertinimo skaidrumo ir ekspertų parinkimo problema. Mokslininkų bendruomenė kelia Lietuvos mokslo tarybos parinktų ekspertų pasitaikančio šališkumo, nepakankamai argumentuoto vertinimo problemą. Mokslininkai menkai aktyvūs registruodamiesi į ekspertų duomenų bazę, o užsienyje dirbančių iškilų mokslininkų, kurie galėtų būti ekspertais humanitarinių mokslų srityje, tėra vienas kitas. Humanitariniuose moksluose ekspertizė negali remtis visiškai objektyviais kriterijais dėl mokslų specifikos ir jų vertybinio pagrindo, todėl ekspertai įtariami subjektyvumu. Esama ekspertavimo kultūros trūkumo, humanitarinėje ir lituanistinėje bendruomenėje nėra susitarimų dėl vertinimo standartų. Dėl lituanistų bendruomenės mažumo bei įvardytų pavyzdžių esama nemenko nepasitikėjimo ekspertavimu apskritai.

Ekspertai vertina ir projektų finansines sąmatas, todėl turinio prasme išskirtiniai projektai kartais atmetami dėl finansinių aplinkybių (siūloma ne taisyti moksliniu požiūriu svarbaus projekto sąmatą, o iš karto jį atmesti). Projektų finansines sąmatas turėtų vertinti ne ekspertai mokslininkai lituanistai, o specialiai šiai užduočiai parengti finansiniai ekspertai, vertinantys įkainių ir lėšų pagrįstumą bei turintys specialių žinių. Tą pačią funkciją gali atlikti ir specialiai apmokyti mokslininkai lituanistikos ekspertai. Paskutinio šaukimo projektams pasitaikė atvejis, kai remiantis formalia kompiuterine patikra jau priimtai paraiškai, neįsigilinus į projekto esmę ir pateiktus duomenis, atmetas projektas, paraiškos nepateikus ekspertams.

Nesama pakankamos komunikacijos su mokslo bendruomene dėl vykstančių ekspertinio vertinimo pokyčių bei dėl šio vertinimo procedūrų ir tvarkos.

2.2. Šiuo metu vykstantys ir įvykę pokyčiai:

Atsižvelgusi į ankstesnę kritiką ir pastabas Lietuvos mokslo taryba pastaruoju metu yra nemažai keitusi ekspertinio vertinimo procedūras:

- Mokslo (meno) darbus ir projektus vertina keli ekspertai.
- Galutinis sprendimas dėl darbo ar projekto vertinimo priimamas po diskusijų didesnėje ekspertų grupėje.
- Ekspertų duomenų bazė yra atvira visiems mokslininkams, tačiau ekspertas negali dalyvauti projekte ir vertinti kitus to paties kvietimo projektus.
- Stengiamasi į mokslo darbų ir projektų vertinimą įtraukti iškilus Lietuvos mokslininkus, dirbančius užsienyje.
- Suteikiama galimybė projektų teikėjams apeliuoti dėl ekspertinio vertinimo išvadų.
- Atliekamas ekspertų darbo vertinimas.
- Rengiamos viešos konsultacijos su mokslininkais, siekiant pristatyti vertinimo procedūras ir kriterijus.

2.3. Būtinai tolimesni sprendimai:

- Būtina rengti viešas diskusijas, kurių metu būtų pristatomos vertinimo procedūros ir išylančios problemos, randamas bendras sutarimas dėl objektyvių ir visiems suprantamų vertinimo kriterijų, siekiant sukurti pasitikėjimą mokslo darbus ir projektus vertinančiais ekspertais ir objektyviai pagerinti ekspertavimo praktiką.

- Mokslo ir studijų institucijų mokslininkai lituanistai turi aktyviau registruotis į ekspertų duomenų bazę.
- Lietuvos mokslo tarybos vidiniuose dokumentuose turi būti numatytos procedūros, kad ekspertai ne atnestų gerai parengtą nacionalinės svarbos projektą dėl didelės sąmatos ar kitų finansinių aplinkybių, o pasiūlytų projekto rengėjams alternatyvų.
- Būtinai nuolatinis kūrybinis, kvalifikacinis ekspertų korpuso stiprinimas, numatytos priemonės ekspertavimo kultūrai gerinti ir Lietuvos mokslo tarybos darbuotojų, dirbančių su paraiškėmis ir projektais, kvalifikacijos tobulinimui.

3. Lituanistikos mokslinių tyrimų sklaida ir populiarinimas

3.1. Problemos:

Lietuvos bei mokslo ir studijų institucijų mastu skiriamas nepakankamas dėmesys lituanistikos mokslinių tyrimų socialinei-kultūrinei plėtrai ir rezultatų populiarinimui, siekiant, kad jie pasiektų plačiąją visuomenę ir sukurtų pridėtinę vertę. Tai vyksta dėl institucijų biudžeto sandaros bei nenumatytų lėšų tyrimų populiarinimui konkursiniuose projektuose.

3.2. Šiuo metu vykstantys pokyčiai:

Lietuvos mokslo tarybos finansuojamuose projektuose yra galimybė numatyti lėšų projekto rezultatų sklaidai.

3.3. Būtinai tolimesni sprendimai:

- Lietuvos mokslo tarybos lėšomis numatyti tikslią programą institucinių ilgalaikių mokslinių tyrimų programų sąlygoms sudaryti (darbų rengimui leidybai, leidybai ir kt.), į šią programą įtraukiant ir ilgalaikių institucinių mokslinių tyrimų programų rezultatų sklaidos (pvz., specialių mokslo populiarinimo leidinių ir renginių) finansavimą.
- Lietuvos mokslo tarybos programose numatyti sąlygas ir skatinimo priemones mokslinių tyrimų rezultatams populiarinti.

4. Lituanistikos tyrėjų ir mokslininkų rengimas, kvalifikacijos tobulinimas

4.1. Problemos:

Lituanistikos moksliniai tyrimai nepritraukia jaunų gabių mokslininkų. Lietuvos mokslo ir studijų institucijos deda pernelyg mažas pastangas populiarinti lituanistikos studijas ir jų perspektyvas jaunimui. Mokslo ir studijų institucijos turi menkas bazinio finansavimo galimybes priimti jaunų doktorantūrą baigusių mokslininkų ir negali pasiūlyti jiems patrauklios finansinės perspektyvos. Jaunų mokslininkų ir dėstytojų atlyginimai, kuriuos institucijos gali skirti iš bazinio finansavimo lėšų, yra palyginti maži. Ribotas ilgalaikių programų (norminių etatų skaičiaus) finansavimas nesukuria palankių galimybių jauniems mokslininkams integruotis į institucijų vykdomas ilgalaikes programas.

4.2. Šiuo metu vykstantys pokyčiai:

Lietuvos mokslo tarybos administruojama mokslo daktarų - stažuotojų finansavimo schema ir kiti projektai sukuria patrauklias karjeros starto sąlygas jauniems mokslininkams. Pilotinėje Lietuvos mokslo tarybos administruojamoje tikslinių doktorantūros vietų priemonėje, kuri prasidės 2011 m. pabaigoje, atskirai išskirtos doktorantūros vietos lituanistikai.

4.3. Būtinai tolimesni sprendimai:

- Tobulinti ir plėsti Lietuvos mokslo tarybos valdomą visuotinių dotacijų („grantų“) sistemą, suteikiant grantus gambiausiems jauniems mokslininkams, kurie padėtų ne tik trumpalaikiai karjeros pradžiai (dvejų metų mokslininkų stažuotojų programa), bet sukurtų galimybes ilgesnį laiką (pvz., penkerius metus) vykdyti tyrimus lituanistinėse mokslo institucijose.
- Stiprinti lituanistikos doktorantūrą, skiriant daugiau vietų, taip pat ir tikslinių.
- Universitetai turi taip paskirstyti doktorantūrai skirtas vietas, kad lituanistika nebūtų nustumta kitų filologijų.